

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

22.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

24-28 MAYIS 2004
KONYA

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI

Yayın No: 3030-2

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Yayın No: 107

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Koray OLŞEN

Dr. Fahriye BAYRAM

Dr. Adil ÖZME

DİZGİ: *Meryem UYANIKER*

ISBN: 975-17-3152-6 (Tk.No)

975-17-3154-2 (2. Cilt)

ISSN: 1017-7663

Not: Bildiriler, sahiplerinden geldiği şekliyle ve geliş sırasına göre yayınlanmıştır. Kitapta yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI DÖSİMM BASİMEVİ
ANKARA-2005**

SOLOİ POMPEİOPOLİS HEYKELLERİ (2000-2003)

Elif Tül TULUNAY*

Kilikia Pedias'ın antik liman kentlerinden, Mersin'in 11 km. batısındaki Soloi Pompeiopolis'te, sütunlu caddenin 2000-2003 kazılarında, toplam altı adet mermer heykel ile bunlara ve daha başkalarına ait çok sayıda parça gün ışığına çıkarılmıştır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni (012589/15.10.2003) ile tarafımdan çalışılmakta olan Mersin Müzesi'ndeki bu buluntular, aşağıda tanımlanacak ve değerlendirilecektir¹:

Hygieia Heykeli: Sol bacak taşıyıcı, sağ bacak serbest olarak sakin bir şekilde ayakta duran, uzun kollu uzun bir *khiton* ve *himation* ile sandaletler giymiş bir kadın heykelinin, yaklaşık bel hizasından (sağ kolun üst kısmından, sol kalçaya doğru, göğüs altından, hafif bir yay çizerek) çaprazlama kırılmış alt kısmıdır (Resim: 1). Figür, giysisi üzerindeki baş ve kuyruk izlerinden anlaşıldığına göre, bilekten itibaren eksik sağ eliyle bir yılan tutmakta idi. Hem bu belirteç hem de duruş ve giyim tarzı, Sağlık Tanrıçası Hygieia'nın en yaygın rastlanan Broadlands-Miletos tipi çerçevesinde değerlendirilebilir². Soloi Pompeiopolis kopyası, bu tipin 30'a yakın tam plâstik repliği arasında, en çok Rhodos ve Kos örnekleriyle benzer; bu benzerlik, özellikle ince vücut yapısı ve giysilerdeki şematize kıvrım sistemlerinde belirgindir; sadece heykelimizde, bildiğim kadarıyla, Kos hariç, tipin tüm repliklerinden farklı olarak mantonun, sırttan öne gelen bükülü üst kenarı, koltuk altına doğru oldukça yukarıdadır; oysa bu dönüş, diğerlerinde, daha aşağıda, kalça hizasındadır. Kos figüründe ise, *kopistten* kaynaklandığı anlaşılan, anatomik bir duruş bozukluğu ve gerçeğe aykırı düzende manto kıvrımları görülür³. Broadlands-Miletos tipine ait, daha hacimli ve detaylı işlenmiş, iyi korunmuş ve şüphesiz tipin orijinal üslûbunu daha iyi yansıtan heykeller arasında, Batı Anadolu menşeli Malibu heykeli ile New York repliği sayılabilir. Bunlar, yere dik ve henüz "S" formu kazanmamış vücut eksenleri, oranları, göğüsler altına tam çekilmemiş kemerleri, giysilerinin drape düzeni ve işlenişleriyle, hellenistikten çok, klâsik heykelleri anımsatmaktadır. Fakat her ikisinin de farklı kumaş kıvrımları, heykelimizinkiyile benzeşmez.

* Prof. Dr. Elif Tül TULUNAY, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klâsik Arkeoloji Anabilim Dalı FEN-PTT 34459 İstanbul/TÜRKİYE ttulunay@istanbul.edu.tr

1 Soloi Pompeiopolis heykellerini çalışmamı öneren kazı başkanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Remzi Yağcı'ya, Mersin Müzesi'ndeki bu eserleri yayınlamama izin veren T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, teşhir ve depodaki malzemeyi inceleyebilmem için yardım ve desteklerini esirgemeyen arkeologlar Filiz Kerem, Zeki Akcan, Güler Gürkan, Mustafa Ergün ve Yaşar Ünlü başta olmak üzere Mersin Müzesi'nin tüm çalışanlarına, ayrıca hem Mersin'deki belgeleme hem de bilgisayar işlemlerime özveriyle yardımcı olan İstanbul Üniversitesi'nden doktora öğrencim Arş. Gör. Müjde Türkmen ile yüksek lisans öğrencim Dilek Gogo'ya ve oğlum Deyyan Tulunay'a içtenlikle teşekkür ederim.

2 Literatürde genellikle "Broadlands" bazen de "Miletos" denilen bu tip, tarafımdan "Broadlands-Miletos" tipi olarak adlandırılmıştır. Tipin genel özellikleri ve örnekleri için bkz. LIMC V,1 (1990) 556, 560 vdd., 571 ve LIMC V, 2 (1990) Lev. 385-388, Nr. 63-10B, bkz. "Hygieia" (F. Croissant); H. Sobel, *Hygieia. Die Göttin der Gesundheit*, 1990, 29 vd., 100 vdd., Lev. 11-13.

3 A. Filges, *Standbilder jugendlicher Göttinnen. Klassische und frühhellenistische Gewandstatuen mit Brustwulst und ihre kaiserzeitliche Rezeption* (1997) 118, Kat. Nr. 185.

Broadlands-Miletos tipi Hygieia'nın orijinali, genellikle Praksiteles'in oğulları Genç Kephisodotos ile Timarkhos tarafından, Kos'taki Asklepieion için M.Ö. 320'lerde yapılan mermer kült grubuna bağlanır⁴. Hem durdukları yerin hem de heykeltıraşlarının ünü nedeniyle, Hygieia ve Asklepios'tan oluşan bu gruba ait heykellerin, birlikte veya tek tek çok sayıda kopya edildiği ileri sürülmektedir. Münih, Vatikan, Moskova ve Beaune'daki gruplarda Hygieia, hep benzer tiptedir. Bunlardan Münih örneği (Resim: 3), Adana/Kilikia buluntusudur; Beaune ise, stilize giysi kıvrımlarıyla heykelimize daha yakındır.

Şüphesiz, kopya yapımındaki mahallî ve zamansal üslûp farklılıkları ile ara orijinaler ve çeşitlemeler (kumaş kıvrımlarının düzeni, bacakların ayna aksi konumlandırılması, synkretizm vb.), özgün gruptaki heykel tiplerinin zamanla değişmesinde etken olmuştur.

Asklepios Heykeli: Sağ göğüsle birlikte sol omuz kısmından kırılmış, sakince ayakta duran, taşıyıcı sol bacağına yanında küçük bir figür görülen, yarı giyimli, hacimli bir erkek heykelidir (Resim: 2). Göğsü açıkta bırakan, bel hizasında bükümlü ve bir parçası dışa katlanmış uzun *himation* sol omuza atılmış, sol kolu ve serbest sağ bacağı sararak ayak bileklerine dek vücudu örtmektedir; ayaklarda fiyonklu sandaletler vardır. Müzedeki heykel parçaları arasında rastladığımız yazı rulosu tutan bir sol el de heykelimize bilek kısmından kırık kırığa oturmuştur. Rulo, Asklepios için, tıp alanındaki bilgeliğini belirten olağan bir *atribüdür*⁵; fakat bu belirteç, sütunlu caddede bulunan diğer erkek heykellerinde de görülür (bkz. aşğ.). Ayrıca, heykelin yakınında yılan dolaşmış ağaç parçaları (Resim: 4) ve Asklepios'a ait olabilecek tipte sakallı bir başın üst ve alt kısmına ait iki parça bulunmuş olup bunlar henüz birleştirilmemiştir.

Asklepios ikonografisi içinde heykelimiz, en yakın benzerine göre, "Chiaramonti" tipindedir; "Tunus" ve Museo Nuovo" tipleriyle de ortak yönleri vardır⁶. Heykelimizin yanındaki küçük figür, Asklepios'un yardımcısı Telesphoros olmalıdır; Telesphoros kültü M.S. 2. yüzyılın ortalarından itibaren Kilikia'da yaygındır ve genellikle Asklepios-Hygieia-Telesphoros birlikte betimlenirler⁷.

Asklepios heykelimiz, çevresinde ele geçirilen parçalarıyla birlikte hem yukarıda sözü edilen Hygieia-Asklepios grubuna (Resim: 3), hem de Soloi Pompeiopolis sütunlu caddesinin, buluntularına göre düşündüğüm tasvir programına uymaktadır (bkz. aşğ.). Bu bağlamda, Asklepios ve Hygieia heykelleri sütunlu caddede, birbirinden biraz uzakta bulunmuş olmalarına karşın, aynı gruba ait olabilirler. Kazı raporunda "erkek heykeli"nin, "kireç kuyusuna yakınlığı nedeniyle kireç yapılmak üzere başka yerden getirilmiş olma ihtimali"ne de değinilmektedir⁸.

Nemesis Heykeli: Doğal boydan küçük, omuzdan aşağı kısımdan kolları ve boyundan itibaren başı eksik, giyimli kadın heykelidir (Resim: 5). Omuzlarda tutturulmuş kolsuz *peplos*un içine ince kumaştan kollu bir *khiton* giymiştir; uzun *apoptygmali peplos*, göğüsler altında kemerle sıkılmış olup genellikle plâstik işlenmiş dikey kıvrımlara sahiptir; kumaşın altından bacaklar konturlarıyla belirgindir. Sol omuz üzerinde ve sırtta küçük, yuvarlak birer aplikasyon/kenet deliği mevcuttur. Taşıyıcı sağ bacağın yan tarafında, diklemesine bir tekerlek, sağ göğüs üzerinde de, sağ eliyle yakasını tutan bir elin izi olabilecek (tipik Nemesis jesti) diagonal bir kırık vardır. Bu belirteçlere dayanarak, 2003 buluntusu heykeli, tipolojik çalışmaları sürdürmekle birlikte, Nemesis olarak tanımladım.

Dionysos Heykeli: Solundaki küçük boyutlu Pan ve sağındaki panter ile üçlü bir grup oluşturan, *nebrisi*, çizmeli Dionysos heykelidir (Resim: 6)⁹. Sağ bacağı taşıyıcı,

4 Hero[n]das IV, 1 vd.; bkz. G. Heiderich, *Asklepios*, (DT) Freiburg, 1966, 58 vdd.

5 Roscher, *ML I* (1884–1890) 628 bkz. "Asklepios" (Thraemer).

6 *LIMC II*, 1 (1984) 868, 877 vd., 884 vdd., 894, 896 ve *LIMC II*, 2 (1984) Lev. 644-646, 657-659, Nr. 115-135 Chiaramonti), Nr. 276-296 (Tunus), Nr. 297-309 (Museo Nuovo), bkz. "Asklepios" (B. Holtzmann).

7 *RE IX A 1* (1934) 388 bkz. Telesphoros (F. Schwenn); krş. *LIMC II*, 2 (1984) Lev. 658 Nr. 294.

8 Soloi Pompeiopolis, sütunlu cadde C-42 açması, kasa 13 raporu (F. H. Kaya-M. Öğüt-Z. Bulut, 11.07. 2003).

9 Bu resim, henüz parçalar yapıştirilip grup ayağa kaldırılmadığından, Mersin Müzesi'nde bilgisayar ortamında çekilmiş fotoğrafların eklenmesiyle oluşturulmuştur. Bu nedenle kesin ölçülemeyen yükseklik de yazılmamıştır.

sol bacağı serbest olan figürde, sağ koltuk altından sol omuza doğru gövdeyi çaprazlama kat eden *nebrisin* sol omuzdan sarkan ön kısmında kabartma bir keçi başı görülür. Dionysos'un başı hafifçe sağına doğru dönüktür; saçlar, ortadan ayrılmış, muntazam dalgalar halinde yanlara ve geriye taranmış, önde göğüslere dek bukleler halinde düşmüştür. Saçların üzerinde, tepede büyük sarmaşık yapraklarıyla çiçekler ve yüzün iki yanına sarmış üzüm salkımlarından oluşan bir taç yer almaktadır. Başını Dionysos'a doğru yukarı kaldırmış, uzun saç-sakal ve bıyıklı, keçi bacaklı Pan, sol kolunu ve sırtını örten bir manto giymiş olup sağ eliyle sol omzuna dayadığı bir *lagobolon* tutmaktadır. Art ayakları üzerine oturmuş, sol ön patisini yukarı kaldırmış olan panterin sadece gövdesi mevcuttur; kuyruğu da ağaç üzerinde yukarı doğru kıvrık olarak plâstik belirtilmiştir.

Grubumuzun, bildiğim kadarıyla tam bir repliği yoktur. Dionysos, "Kyrene-Woburn" tipi ve "Kopenhag Grubu" çevresinde değerlendirilebilir; bu konudaki çalışmalarım hâlen devam etmekte, ayrıca heykelin tümlenmesi ve kazıda yeni parçalar bulunması beklenmektedir.

Erkek Heykelleri: 2000 yılı kazısında birbirine yakın yerde gün ışığına çıkarılan iki erkek heykeli, büyüklük, duruş, oran, üslup ve özellikle göğüs uçları arasındaki V şekilli kumaş kıvrımları yönünden birbiriyle çok benzeşir (Resim: 7, 8). *Himation* ve *khiton* giymiş olup sol bacakları taşıyıcı, sağ bacakları serbest olan heykellerde, uzun *himation*, sol omuza atılmıştır; arkadan gövdeyi sararak, sağ kalça hizasında kabarık bir bükümle öne gelmektedir. Her ikisinin de sol yanında destek olarak demet şeklinde bağlanmış, karesel işlenmiş rulolar vardır. Bu heykellerden, başı haricinde kadesiyle birlikte tüm korunagelmış olanı, sol elinde de bir rulo tutmaktadır (Resim: 8). Baş gövdeye kırık kırığa uyan, yüzü oldukça aşınmış, fakat portre hatları algılanabilen diğer heykel ise, sol eliyle, bel hizasında, sol omzuna atılmış *himationun* kıvrımlarından bir kısmını avuçlamış olarak tutar (Resim: 7). Her iki heykelde de *khitonun*, göğüs uçlarını birbirine bağlayan, U ya da V şeklinde, tekdüze, özellikle erkek heykellerinde hiç alışılmamış bir kıvrım sistemi göstermesi ilginçtir. Üstelik, bunların ortasından, yukarı doğru radyal kıvrımlar yükselmekte, bir kıvrım demeti, âdeta bir kıvrım yelpazesi oluşturmaktadır. Hâttâ, göğüs kısmı, profilden oldukça düz ise de, bu kıvrım düzeni, önden bakıldığında heykelin bir kadını betimlediğini düşündürecek ölçüde yanlıttır. Bu kıvrım sistemi, sık olmasa da çoğu kez *peploslu*, nadiren *khitonlu* kadın heykellerinde, her yer ve çağda özellikle, Anadolu'nun, batı ve güney kıyılarında, bazen belli tiplere uyarlanmış olarak görülür. Fakat erkek heykellerine uygulanan U kıvrımlar, bizim heykellerimizdeki gibi göğüs uçlarından değil, yakadan aşağı inerler. Heykellerimiz, Soloi Pompeiopolis ya da yakın çevredeki mahallî bir atölyede birlikte yapılmış olmalıdır; bunlar aynı tipin, küçük düzeltmelerle değişik biçim ve konuya uyarlanmış replikleridir; fakat aynı şematik ve tekdüze üslubu sergileyen iki erkek heykelinden başsız olanı, diğerine oranla daha doğal kıvrımlı ve itinalı bir işçiliğe sahiptir. İki heykel karşılaştırıldığında, başlı heykelin bazı kısımları, diğerine oranla aceleyle yapıldığı izlenimini veren, daha basit işlenmiş kıvrımlar gösterir. Bunların her ikisi de, kentin sütunlu caddesinde bulduklarından ve doğal boydan büyük olduklarından, önemli kişilerin portrelerini taşımaları mümkündür. Zaten, Soloi Pompeiopolis'te sütunlu caddenin sütunlarına yerleştirilmiş yazıtlı konsollardan biliyoruz ki, bunların üzerinde, imparator ve kentin önemli memurlarının, ayrıca tanrı-tanrıçaların heykelleri yer alıyordu¹⁰.

Bu bağlamda, iki erkek heykelinden başlı olanı, kanımca, taşıdığı portre özellikleri açısından çok önemli bir buluntudur (Resim: 7). Fakat önce, yüz kısmı hayli aşınmış ve burnu noksan olan portremizin özelliklerini, daha doğrusu *individüel* hatlarını inceleyelim (Resim: 9 sol):

Dolgun oval çehrede burun kırık olup ağız ve çene kısmı da aşınmıştır; gözler oldukça derinde ve alt ve üst göz kapakları belirgindir; kalın kaşlar, plâstik işlenmiştir.

10 A.Peschlow-Bindokat, "Zur Säulenstraße von Pompeiopolis in Kilikien", *IstMitt* 25, 1975, 377 vdd.

Alın dar ve çizgili; saçlar kısadır. Hafifçe sağına çevrili başında düz bir kordon-bant var; Bıyık ve sakal, aşağı doğru ince, paralel küçük S biçimli çizgilerle işlenmiş. Sakal, boyunun üst kısmına dek uzanıyor. Yanaklar ve boyun dolgun; yani gıdık mevcut.

Heykellerimiz, bu portrenin işlenişine ve genel üslup özelliklerine göre M.S. 3. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenebildiğinden, portrenin kimliğini, bu zaman çerçevesinde araştırdım. Yazıtlar pek yardımcı olmasa da, sikke resimleri, özellikle de portremizin repliği kabul ettiğim bir baş ve benzerleri, bana bu portre heykeli için bir isim teklif etme cüreti verdi:

İmparatorluğun Asia, Africa, Bithynia, Galatia, Pontus Thraciae ve Galliae gibi birçok önde gelen eyaletinde konsüllük yaptığı, M.S. 201/202'de Asia prokonsülü olduğu, her ne kadar tümü kabul görmese de, birçok kaynakta (*Zonaras, 12,17 = Zonarae Lexicon 13. yüzyıl; Herodianos, 7, 10, 4 = M.S.180 -250; Historia Augusta = M.S. 4. yüzyıl; babası Caelius Calvinus, M.S. 184 yılında Kappadokia'da Legatus*) bildirilen, fakat bunun haricinde yaşamıyla ilgili çok az şey bilinen Decimus Caelius Calvinus Balbinus.

Aslen aristokrat ve zengin bir aileden gelmesine rağmen, görev yapmış olduğu yerlerde, gerek ılımlı ve adil davranışı, gerekse mütevazı karakteriyle, her zaman kendini halka sevdiren iyi bir sivil yönetici olmuş, Roma'da sevilmemesine ve yalnızca 99 gün iktidarda kalabilmesine, sonra da öldürülmüş olmasına karşın, Roma devlet darbı yanı sıra, Anadolu'da, Bithynia'da Herakleia Pontika ve Nikomedia, İonia'da Miletos, Pontus'ta Amisos ve Kilikia'da Tarsus ve Aigeai kentlerinde sikkeleri basılmıştır¹¹. Balbinus'un sikkelerinde arka yüz tipi olarak, Hygieia betimlenmemiştir; sadece Herakleia Pontika'da, Asklepios vardır.

Bilindiği üzere, imparator heykelleri, imparatorun şahsen bulunmadığı zamanda ve yerde, imparatoru temsil ediyorlardı ve halkın gözünde en az imparatorun kendi kadar kudrete sahipti¹². Bu nedenle başa geçer geçmez, imparatorların ilk işi, portrelerini imparatorluğun her köşesine ulaştırmaktı. Bunun en güzel örneğini de bize sanırım, 99 gün iktidarda kaldığı halde, Peiraieus'taki ve burada, Soloi Pompeiopolis'teki portre heykelleriyle İmparator Balbinus vermektedir. Eğer Peiraieus ve Soloi Pompeiopolis başlarını bilgisayar ortamında, aynı ölçekte ve % 50 saydamlaştırarak üst üste koyarsak, ortaya çıkan görüntüde (Resim: 9 orta), baş konturları ve yüz hatlarının tamamen çakıştığını, oranlarının aynı olduğunu görürüz. Yani Soloi Pompeiopolis ve Peiraieus'ta bulunan Balbinus heykellerinin başları, birbirlerinin repliğidir. Böyle doğal boydan büyük taş bir heykelin tamamlanması dahi, üç aydan fazla zaman alacağından, burada, Roma'dan doğuya sadece başın gönderildiği ve yarı işlenmiş bir heykele çabucak kopyalandığı anlaşılmaktadır. Zaten Soloi Pompeiopolis heykelinin giysi kıvrımlarındaki yerel üslup özelliklerinden ve özensiz işlenişinden bahsetmiştik (bkz. yuk.).

Son olarak önemli bir noktaya daha değinmek istiyorum: Hygieia'nın, İmparator heykeli yakınında bulunması ve muhtemelen bir Asklepios'un *pendanti* olması, bize, özellikle doğu *provinz*lerinde yaygın olan örneğin, Side ya da Ephesos'taki gibi imparator salonlarında veya umuma açık alanlarda rastlanan tasvir programlarını anımsatmaktadır. Arrianos (M.S. 2. yüzyıl; Arr.2,57), Büyük İskender'in, M.Ö. 333'te Soloi'de Asklepios'a kurban kestiğini bildirir. Yani burada Asklepios kültü oldukça eskidir. Yine Kilikia kentlerinden olan Aigeai'da ise, Severuslar Sülâlesi'nin son temsilcisi Severus Aleksander'in (M.S. 222-235) alışılmadık bir şekilde Asklepios baş rahibi olduğunu ve bir sikke üzerinde rahiplik diademi ve yılanlı bir sopa ile betimlendiğini de artık biliyoruz¹³. Bu durum daha sonraki imparatorlar döneminde de, Valerianus (M.S. 253-260)'a

11 İmparatorların Roma Dönemi Anadolu kent sikkeleri konusunda değerli görüşleriyle beni yönlendiren ve kaynaklara erişmemi sağlayan İstanbul Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Oğuz Tekin'e ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nden uzman Nümismat Turan Gökyıldırım'a içtenlikle teşekkürlerimi sunarım. Krş. H. A. Seaby, *Roman Silver Coins 3. Pertinax to Balbinus and Pupienus, (1969) vd.; D. R. Sear, Roman Coins and their Values (1988)4 231 vd.*

12 Th. Pekáry, *Das römische Kaiserbildnis in Staat und Gesellschaft (1985) 22 vdd.*

13 R. Ziegler, "Asklepioskult und Kaiserkult im kilikischen Aigeai um die Mitte des 3. Jahrhunderts n. Chr.", *OLBA VII, 205 vdd.*

dek devam etmiş. İşte Balbinus heykelimizin başındaki *corona tortilis* benzeri kordon da, kanımca, Balbinus'un bir Asklepios rahibi olarak betimlendiğinin kanıtıdır.

Burada Hygieia, Asklepios ile birlikte, biraz önce değindiğim bölgeye özgü önemli kültürel ilişkilerin yanı sıra, aynı zamanda Salus Augusti olarak da, hem imparatorun kişisel sağlığını, hem de Salus Imperii olarak devletin bekasını, yani sağlıklı bir idareyi kastediyor olabilir. Halk, özellikle eyaletlerde, M.S. 3. yüzyılın ilk yarısındaki huzursuzluklardan bıkmıştır. İkide bir de imparatorlar ve buna bağlı olarak yönetim politikası değişmektedir. Özellikle, imparatorların öldürülüşü ve meydana gelen iç çatışmalar nedeniyle, devletin zayıflayacağı, yani sağlığının bozulacağı düşüncesiyle, Salus, imparatorların ve devletin koruyucusu olarak Roma'da olduğu kadar, eyaletlerde de giderek artan boyutta önem kazanmıştır. Öte yandan, Tanrıça Nemesis de, M.S. 3. yüzyılda imparatorların yanında, hem onu koruyucu hem de onun himayesinde olan sıklıkla betimlenmiş "oyunların hamisi" bir figürdür.

Sonuç olarak, ben, Soloi Pompeiopolis'te sütunlu caddeye, İmparator Balbinus'un portre heykelinin, belli bir tasvir programı çerçevesinde, yüksek memur ve tanrılarla birlikte dikildiğini ve Hygieia'nın (belki Salus'un), hem imparatorun kişisel sağlığını, hem de Kilikia eyaletinin ve Roma Devleti'nin sağlığını koruyan bir sağlık personifikasyonu olduğunu düşünüyorum. Tabii, Hygieia heykelinin de bir portre başını, yani Balbinus'un eşinin portresini taşıması da mümkündür¹⁴. Portrelerinden tanıdığımız, fakat adını dahi bilmediğimiz bu imparatoriçenin, bir Romalı'dan çok, Suriyeli fizyonomisi taşıdığı ileri sürülmüştür¹⁵. Belki o, bu yöreden biri dahi olabilir. Ne yazık ki, bu konuda kaynaklar suskundur ve düşüncelerimiz bir varsayımdan öteye gidemez. Fakat, hem 60 yaş üzeri olgunluğu, hem de Anadolu'da defalarca kanıtlandığı iyi idareci vasfına sahip Balbinus'un, imparator olmasını memnuniyetle karşılayan ve bu görevde uzun süre kalarak imparatorluğun rahat bir nefes almasını dileyen kent halkının, böyle bir tasvir programını uygulamış olması çok mantıklıdır.

Üslup kriterine göre M.S. 3. yüzyılın ikinci çeyreği içine yerleştirebileceğimiz Soloi Pompeiopolis heykelleri, Balbinus'un imparatorluk dönemine göre, kesinlikle M.S. 238 yılının ilk altı ayı içine tarihlendirilebilir.

KISALTMALAR

AK	= Antik Kaynaklar
Aşğ./aşğ.	= Aşağıya/aşağıda
Bkz./bkz.	= Bakınız
DT	= Doktora Tezi
IstMitt	= İstanbuler Mitteilungen
Kat.	= Katalog
Krş./krş.	= Karşılaştırınız.
Lev.	= Levha
MarbWPr	= Marburger Winckelmann-Programm
Nr.	= Numara
RE	= Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
Roscher, ML	= W. H. Roscher, Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie
vb.	= ve benzeri/benzerleri
vd(d).	= ve devamındaki sayfa(lar)
Yuk./yuk.	= Yukarıya/yukarda

14 Balbinus lâhti üzerinde ("Venüs" olarak da) betimlenmiştir Bkz. C. Reinsberg, "Der Balbinus-Sarkophag-Grablege eines Kaisers?" *MarbWPr.* 1985, 12, Lev.5, 1.

15 B. M. Felletri Maj, *Iconografia Romana Imperiale II. Da Severo Alssandro a M. Aurelio Carino* (1958) 142 vd.

Resim 1: Hygieia,
[Yük. (mevcut) 1.51
m.]

Resim 2: Asklepios-Telesphoros
[Yük. (mevcut) 1.50 m.]

Resim 3: Hygieia-Asklepios grubu
Münih, Kilikia-Adana'dan ?
[Yük. 0.53 m.]

Resim 4: Yılan dolanmış ağaç parçası

Resim 5: Nemesis [Yük.: 1.26 m.]

Resim 6: Dionysos

Resim 7: Balbinus,
[Yük.: 2.07 m.]

Resim 8: Erkek Heykeli
[Yük.: 1.57 m.]

Resim 9: Balbinus
Soloï Pompeiopolis % 50
Soloï Pompeiopolis % 50 Peiraieus Peiraieus